

CHRONIQUES STRASBOURGEOISES

Juli – september 2024

Lucas Dikkers, Kris van der Pas & Ayla Yayla *

Samenvatting | Wie aan Straatsburg en de mensenrechten denkt, denkt aan de jurisprudentie van het EHRM. Er gebeurt echter meer mensenrechtelijks in Straatsburg. In deze kroniek wordt verslag gedaan van activiteiten, beslissingen, aanbevelingen en standpunten van alle andere organen die zich binnen het raamwerk van de Raad van Europa bezighouden met mensenrechtenkwesities.

DOI | 10.54195/NTM.19668

© Author(s); licensed under Creative Commons Attribution 4.0

Inleiding

Zoals in de voorgaande kronieken al aan bod gekomen is dit een feestelijk jaar voor de Raad van Europa, zij bestaat namelijk 75 jaar. In een speech ter ere van de viering hiervan in de Opéra National van Straatsburg vroeg de (inmiddels voormalig) secretaris-generaal zich af: wat zouden de oprichters van ons denken?¹ Uw chroniqueurs verwachten dat de oprichters van de Raad van Europa in ieder geval nooit hadden gedacht dat zowel de Olympische als de Paralympische vlam ooit in Straatsburg zouden stoppen, maar toch is dit gebeurd.² Het is een van de vele mijlpalen waarop gereflecteerd is in dit jubileumjaar. Bij een lang bestaan hoort ook wisseling van de wacht. Zo heeft Litouwen het stokje overgenomen van Liechtenstein om het Comité van Ministers voor te zitten.³ Daarnaast was het tijd voor een nieuwe secretaris-generaal: Alain Berset heeft het stokje overgenomen van Marija Pejčinović Burić.⁴ Berset zal de komende vijf jaar deze rol vervullen en het is te verwachten dat hij regelmatig in deze kroniek aan bod zal komen. Ook wil een van ons binnenkort het stokje overdragen en daarom zijn wij op zoek naar een nieuwe chroniqueur. Als u geïnteresseerd bent kunt u dit laten weten aan de redactie! Verder komt in deze kroniek weer een vast aantal rubrieken langs en delen wij het laatste nieuws over de ontwikkelingen in Straatsburg.

■ Mr. L.P Dikkers is junior docent en promovendus bij de Radboud Universiteit. Dr. K. van der Pas LL.M. is postdoctoraal onderzoeker bij Tilburg University. Mr. A. Yayla is docent publiekrecht bij de Hogeschool Leiden.

- 1 Zie 'Secretary General marks Council of Europe's 75th anniversary', <https://coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-marks-council-of-europe-s-75th-anniversary>
- 2 Zie 'The Olympic torch comes to the Council of Europe on 26 June', <https://coe.int/en/web/portal/-/the-olympic-torch-comes-to-the-council-of-europe-on-26-june>; 'The Paralympic Flame stops at the Council of Europe on its way to Paris', <https://coe.int/en/web/portal/-/the-paralympic-flame-stops-at-the-council-of-europe-on-its-way-to-paris>.
- 3 Zie 'Lithuania takes over Presidency of Committee of Ministers', <https://coe.int/en/web/portal/-/lithuania-takes-over-presidency-of-committee-of-ministers>
- 4 Zie 'Alain Berset elected Secretary General of the Council of Europe', <https://coe.int/en/web/portal/-/alain-berset-elected-secretary-general-of-the-council-of-europe>.

Updates uit Oekraïne

Spijtig genoeg nog steeds een vaste rubriek over de situatie in Oekraïne met updates die voortbouwen op wat wij u al in eerdere kronieken verteld hebben. Allereerst werd er een conferentie gehouden in Berlijn voor het herstel van Oekraïne (*Ukraine Recovery Conference*), niet georganiseerd door de Raad van Europa maar door de Oekraïense en Duitse overheden.⁵ Toch speelden verschillende organen uit Straatsburg hier een grote rol. Zo brachten de vicepresident van het congres van lokale en regionale overheden en de voorzitter van de Parlementaire Assemblee (PACE) een bezoek aan de conferentie.⁶ De secretaris-generaal sprak de conferentie zelfs toe en noemde daarbij het register van schade (waarover later meer).⁷ De Ontwikkelingsbank van de Raad van Europa tekende voor een lening van honderd miljoen euro voor het project HOME: 'Compensation for destroyed residential properties'.⁸ Zoals de naam aangeeft is dit geld bedoeld voor het repareren en herbouwen van huizen. De Russische invasie heeft veel schade aangebracht aan huizen, er wordt geschat dat tien procent van de Oekraïense huizen beschadigd of vernietigd zijn. Prioriteit onder HOME wordt gegeven aan huizen voor de meest kwetsbare families.

Het register voor schade in Oekraïne heeft inmiddels een afkorting gekregen (RD4U), waarvan wij in deze kroniek ook dankbaar gebruik zullen maken. In het kader van RD4U werd er in Kiev een evenement gehouden om meer bewustwording te creëren rondom het register.⁹ Ambtenaren van Oekraïense steden en regio's werden uitgenodigd om het RD4U te promoten. De regionale autoriteiten worden gezien als essentieel om ervoor te zorgen dat burgers hun claims bij het register indienen. Er zijn tot nu toe weinig claims ontvangen in de eerste categorie die open is, namelijk schade aan huizen. Opvallend genoeg wordt er in het nieuws over het schaderegister niet verwezen naar de hiervoor besproken lening en vice versa: het heeft er enigszins schijn van dat er initiatieven door elkaar lopen. Gelet op de immense schade in Oekraïne is dat misschien niet eens zo erg.

In een drietal resoluties heeft de Parlementaire Assemblee zich uitgesproken over de rol van Rusland en specifiek Vladimir Poetin en zijn generaals.¹⁰ De PACE wil sancties tegen Rusland versterken en voorkomen dat Rusland probeert de Oekraïense culturele identiteit uit te wissen. Onder andere roept de PACE op tot een onafhankelijk tribunaal dat de verantwoordelijke leiders uit Rusland zou moeten vervolgen. Een andere resolutie heeft betrekking op sancties,

5 Zie 'Ukraine Recovery Conference 11-12 June 2024 – Berlin, Germany', <https://urc-international.com/>.

6 Zie 'Congress Vice-President attends Ukraine Recovery Conference', <https://coe.int/en/web/portal/-/congress-vice-president-attends-ukraine-recovery-conference>; 'PACE President attends Ukraine Recovery Conference, holds high-level meetings', <https://coe.int/en/web/portal/-/pace-president-attends-ukraine-recovery-conference-in-berlin-holds-high-level-meetings>.

7 Zie 'Secretary General at Ukraine Recovery Conference in Berlin', <https://coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-at-ukraine-recovery-conference-in-berlin>.

8 Zie 'CEB and Ukraine sign a loan agreement to address urgent housing needs', <https://coe.int/en/web/portal/-/ceb-and-ukraine-sign-a-loan-agreement-to-address-urgent-housing-needs>.

9 Zie 'Register of Damage for Ukraine and the Congress launch awareness campaign for Ukrainian Local and Regional Authorities', <https://coe.int/en/web/portal/-/register-of-damage-for-ukraine-and-the-congress-launch-awareness-campaign-for-ukrainian-local-and-regional-authorities>.

10 Resolutie 2279 van de Parlementaire Vergadering, *Legal and human rights aspects of the Russian Federation's aggression against Ukraine*, 26 juni 2024; Resolutie 2557 van de Parlementaire Vergadering, *The role of sanctions in countering the Russian Federation's war of aggression against Ukraine*, 26 juni 2024; Resolutie 2558 van de Parlementaire Vergadering, *Countering the erasure of cultural identity in war and peace*, 26 juni 2024.

waarmee het huidige regime aan sancties zou moeten worden aangevuld. Tot slot heeft een resolutie betrekking op de Russische poging om de Oekraïense culturele identiteit te wissen door historische tekstboeken te herschrijven en cultureel erfgoed te vernietigen. Volgens de PACE zijn dit oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid.

Miljoenen Oekraïense kinderen hebben moeten vluchten vanwege de Russische invasie en deze kinderen zijn soms kwetsbaar voor mensenhandel. De Raad van Europa heeft hiervoor een speciaal orgaan opgericht, dat zich bezig zal houden met het voorkomen hiervan.¹¹ Onder andere het werk van de Groep van deskundigen inzake actie tegen mensenhandel (GRETA) van de Raad van Europa over de Russische agressie wordt hierbij gezien als essentieel om kinderen te informeren over de risico's en zich te wapenen tegen misbruik.¹²

GRECO: 25 jaar strijd tegen corruptie en de uitdagingen van de toekomst

Van GRETA gaan we naar GRECO, de groep van staten tegen corruptie (GRECO) vierde namelijk op 20 juni haar 25ste verjaardag.¹³ Ter gelegenheid daarvan werd die dag een speciale sessie georganiseerd om een beeld te krijgen van wat er in die 25 jaar door GRECO is bereikt, en welke uitdagingen er voor GRECO in de toekomst liggen. Zo stond Bjørn Berge, plaatsvervangend secretaris-generaal van de Raad van Europa, stil bij de rapporten die GRECO schrijft over staten en het doorzettingsvermogen dat GRECO daarbij laat zien. Verder is de samenwerking met andere internationale organisaties, zoals de EU, de Verenigde Naties, en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, heel belangrijk voor het terugdringen van corruptie. GRECO's bevindingen worden bijvoorbeeld door de EU gebruikt in haar jaarlijkse *Rule of Law*-rapporten. Om die samenwerking te versterken hoopt Berge dat de EU in de toekomst volwaardig lid wordt van GRECO.¹⁴

In haar jaarlijkse rapport met betrekking tot het jaar 2023 is GRECO in een minder feestelijke stemming.¹⁵ Overheden worden opgeroepen om strengere anti-corruptie regelgeving aan te nemen voor uitvoerende topfuncties in de centrale overheid, in het bijzonder met betrekking tot lobbyen. De aanbevelingen zagen met name op het voorkomen van belangenverstrengelingen, het voorkomen van een 'draaideur' tussen werkzaamheden in de private en de publieke sector, het opgeven van vermogen, inkomen en andere belangen, en mechanismen om mensen in topfuncties verantwoordelijk te houden voor hun handelen.¹⁶

11 Zie 'Consultation Group on the Children of Ukraine (CGU)', <https://coe.int/en/web/children/cgu>.

12 Zie 'Risks of trafficking in human beings related to the war in Ukraine and the ensuing humanitarian crisis', <https://coe.int/en/web/anti-human-trafficking/risks-of-trafficking-in-human-beings-related-to-the-war-in-ukraine-and-the-ensuing-humanitarian-crisis>.

13 Zie 'GRECO: 25 years helping states to combat corruption', <https://coe.int/en/web/portal/-/greco-25-years-helping-states-to-combat-corruption>.

14 Speech door Bjørn Berge bij 'High-level session on the occasion of GRECO's 25th anniversary', <https://coe.int/en/web/deputy-secretary-general/-/high-level-session-on-the-occasion-of%2%A0greco-s-25th-anniversary>.

15 GRECO, 'Anti-corruption trends, challenges and good practices in Europe & The United States of America', mei 2024, <https://rm.coe.int/general-activity-report-2023-greco-060424-gbr-web/1680afd7f2>.

16 GRECO, 'Anti-corruption trends, challenges and good practices in Europe & The United States of America', mei 2024, <https://rm.coe.int/general-activity-report-2023-greco-060424-gbr-web/1680afd7f2>, p. 11-13.

Bestrijding van haatmisdaden: juridische bescherming, educatie en de kracht van inclusie

De bescherming van slachtoffers van haatmisdaden is essentieel voor gerechtigheid en inclusie in de lidstaten van de Raad van Europa, met bijzondere aandacht voor kinderen en jongeren. Lidstaten worden aangemoedigd om gratis juridische hulp te bieden aan slachtoffers en het haatelement in de strafwetgeving op te nemen als verzwarende omstandigheid of zelfstandig strafbaar feit. Overheden moeten politieagenten trainen in het herkennen van haatmisdaden en ruimte maken voor specialistische haatmisdaadonderzoekers. Publieke functionarissen dienen haatmisdaden actief te veroordelen. Daarnaast moeten onderwijsinstellingen een inclusieve cultuur bevorderen en internetproviders haatmisdaden aanpakken. Lidstaten dragen verantwoordelijkheid voor een veilige ruimte, zowel online als offline, waarin maatschappelijke organisaties die haatmisdaden bestrijden kunnen opereren en slachtoffers adequaat kunnen ondersteunen, met financiële hulp van de overheid.¹⁷

In het kader van bescherming van slachtoffers van haatmisdaden werd in Madrid het project 'Bestrijding van haatzaaien in de sport' gepresenteerd, waarin landen onder andere Spanje, Frankrijk en Duitsland vooruitgang lieten zien in hun aanpak van haatzaaien binnen de sport.¹⁸ Het evenement heeft beleidsmakers, ambassadeurs van het project Sport IS Respect, experts en academici samengebracht om te bespreken hoe te reageren op incidenten van racisme, intolerantie en haat, evenals andere schendingen van mensenrechten. Op basis van deze bijeenkomst zal een verklaring worden gelanceerd. Deze verklaring wordt gemaakt door leden van de mondiale sportgemeenschap om de waarden binnen sport te herstellen en te versterken voor mensenrechten. Dit gebeurt in lijn met de VN-richtlijnen voor Bedrijfsleven en Mensenrechten en de toepassing van deze regels op Europees en nationaal niveau, zoals de *Aanbeveling CM/Rec(2016)3* van de Raad van Europa over mensenrechten en bedrijfsleven.

De bovengenoemde inzet voor het tegengaan van haat werd verder versterkt door de lancering van de eerste *No Hate Speech Week* in Straatsburg op de Internationale Dag tegen *Hate Speech*. Tijdens de driedaagse conferentie zijn juridische en beleidsmatige ontwikkelingen besproken, innovatieve praktijken gedeeld en netwerken versterkt. Het thema van de conferentie was 'Speak human rights, counter hate speech!'. Naast het melden en verwijderen van strafbare online haatspraak, lag de nadruk ook op preventie, educatie en bewustwording om haatspraak aan te pakken. Ondersteuning van maatschappelijke organisaties die op dit gebied actief zijn, is dus cruciaal.¹⁹

Gendergelijkheid versterken: tien jaar Verdrag van Istanbul en de weg vooruit

De conferentie 'United around gender equality: making space for women and girls' stond in het teken van de strijd tegen geweld en de bevordering van gendergelijkheid. Tijdens de opening

17 Zie 'Hate crimes must be unmasked, recorded and investigated, and victims supported', <https://coe.int/en/web/portal/-/hate-crimes-must-be-unmasked-recorded-and-investigated-and-victims-supported>

18 Zie 'Combating hate speech in sport : from words to action with a powerful commitment by the sport community', <https://coe.int/en/web/portal/-/combating-hate-speech-in-sport-from-words-to-action-with-a-powerful-commitment-by-the-sport-community%C2%A0>

19 Zie 'First 'No Hate Speech Week' started at the Council of Europe in Strasbourg', <https://oe.int/en/web/portal/-/first-no-hate-speech-week-started-at-the-council-of-europe-in-strasbourg>

benadrukte de secretaris-generaal het belang van het Verdrag van Istanbul als hoeksteen in deze strijd, omdat gendergelijkheid onmogelijk blijft zolang geweld tegen vrouwen voortduurt. Ook werd duidelijk gemaakt door de Litouwse viceminister van Sociale Zekerheid en Arbeid dat gendergelijkheid niet enkel een vrouwenzaak is, maar een universeel mensenrecht dat iedereen aangaat. Het creëren van ruimtes voor vrouwen moet leiden tot echte empowerment, en niet slechts tot symbolische veranderingen.

In deze context werd de nieuwe Gendergelijkheidsstrategie 2024-2029 gelanceerd, die tot doel heeft stereotiepe opvattingen, geweld en ongelijkheid te bestrijden in alle lagen van de samenleving. Dit programma houdt rekening met de wereldwijde en geopolitieke uitdagingen waar we vandaag de dag voor staan, en biedt concrete oplossingen om gendergelijkheid te bevorderen. De strategie werd gepresenteerd tijdens de viering van het tienjarig bestaan van het Verdrag.²⁰ In de afgelopen tien jaar hebben 38 landen, samen met de Europese Unie, het Verdrag van Istanbul ondertekend en geratificeerd om hun beleid en wetgeving op het gebied van bescherming van vrouwen tegen geweld te versterken.²¹

Zestig jaar EDQM: een mijlpaal in de bescherming van volksgezondheid en medicijnkwaliteit

Ook de Europese Directie voor de Kwaliteit van Geneesmiddelen en Gezondheidszorg (EDQM) viert dit jaar haar zestigjarig jubileum. Volgens de secretaris-generaal heeft de EDQM een grote bijdrage geleverd aan veilige, kwalitatieve geneesmiddelen, en is het uniek in omvang en reikwijdte. De conferentie ter ere van het jubileum in Straatsburg, met als thema 'Vandaag, morgen, samen voor volksgezondheid', omvat sprekers die innovatieve technologieën en samenwerking bespreken om de volksgezondheid verder te verbeteren. Ook wordt de middel- en langetermijnstrategie van de EDQM gepresenteerd, gericht op het effectief reageren op toekomstige gezondheidsuitdagingen.²²

Een belangrijk onderdeel van deze bijdrage is de Europese Farmacopee, die sinds de oprichting in 1964 bindende richtlijnen biedt voor de productie en kwaliteitscontrole van geneesmiddelen. Dankzij deze farmacopee ondergaan zelfs de meest gangbare medicijnen strenge kwaliteitscontroles, wat bijdraagt aan de veiligheid en effectiviteit van pijnstillers, antibiotica en vaccins die jaarlijks in miljarden doses worden voorgeschreven. Tegenwoordig bevat de Europese Farmacopee meer dan drieduizend monografieën en is deze bindend in 39 landen, met wereldwijd erkende standaarden die zijn opgenomen in Europese wetgeving. Na zestig jaar blijft het

20 Zie 'Secretary General marks 10 years of the Istanbul Convention launching the Gender Equality Strategy 2024-2029', <https://coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-marks-10-years-of-the-istanbul-convention-launching-the-gender-equality-strategy-2024-2029>

21 Zie 'Groundbreaking Council of Europe treaty to protect women and girls entered into force 10 years ago', <https://coe.int/en/web/portal/-/groundbreaking-council-of-europe-treaty-to-protect-women-and-girls-entered-into-force-10-years-ago>

22 Zie 'Today, tomorrow, together for public health – EDQM high-level conference celebrating 60 years of excellence in public health protection', <https://coe.int/en/web/portal/-/today-tomorrow-together-for-public-health-edqm-high-level-conference-celebrating-60-years-of-excellence-in-public-health-protection>

doel van de Europese Farmacopee veilige en kwalitatieve medicijnen, met een hopelijk positieve invloed op miljoenen mensen wereldwijd.²³

LHBTI-rechten besproken in Nederland

Ter gelegenheid van de internationale dag tegen homofobie, lesbofobie, bifobie, transfobie en interseksfobie (IDAHOT) werd er in Den Haag het elfde IDAHOT-forum georganiseerd door de Raad van Europa in samenwerking met het Nederlandse ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.²⁴ Het thema van het forum was: de toekomst van vrijheid en gelijkheid in Europa. Onder andere de toenmalige Nederlandse minister Robbert Dijkgraaf sprak op het forum, waar hij betoogde dat er meer gekeken moest worden naar het uitbreiden van de maatschappij waarin iedereen een plek hoort te hebben, en die daardoor rijker en mooier wordt.²⁵ Ook de Nederlandse koningin sprak over hoe iedereen zichzelf moet kunnen zijn.²⁶ Ook werden er zorgen geuit: het IDAHOT-forum wordt nodig geacht vanwege het feit dat LHBTI-rechten onder druk staan. Er is een stijging in geweld tegen LHBTI'ers en de Raad van Europa is mede daarom van plan om een nieuwe strategie voor gelijkheid van LHBTI-rechten aan te nemen.²⁷ Jaarlijks wordt op 17 mei de IDAHOT gevierd omdat op deze datum in 1990 een einde werd gemaakt aan de classificering van homoseksualiteit als een internationale ziekte.

Verscheidene richtlijnen

Het Comité van Ministers heeft een reeks aanbevelingen aangenomen die bedoeld zijn om overheidsinstanties te helpen in geval van een terroristische aanval.²⁸ Vaak is er dan sprake van een noodsituatie, waarin samenwerking en coördinatie tussen diensten, gezamenlijke acties, en communicatie met de media van groot belang is. Het *Committee on Counter-Terrorism* (CDCT) heeft richtlijnen rondom deze aspecten opgesteld. Ook wordt het belang van identificatie van slachtoffers en steun voor slachtoffers en hun familie benadrukt in het document. Hoewel de aanbevelingen zich richten op overheidsinstanties, wordt samenwerking met de private sector ook aangemoedigd, aangezien terroristische acties vaak plaatsvinden op plekken die gerund worden door de private sector. De hoop is dat deze richtlijnen voor een meer adequate reactie

23 Zie 'The European Pharmacopoeia: 60 years of leadership and collaboration for safe medicines' <https://coe.int/en/web/portal/-/the-european-pharmacopoeia-60-years-of-leadership-and-collaboration-for-safe-medicines>

24 Nederlandse Overheid, *IDAHOT 2024: freedom and equal rights in Europe*, 8 mei 2024, <https://government.nl/latest/news/2024/05/08/idahot-2024-freedom-and-equal-rights-in-europe>.

25 Zie 'Stronger political will needed to guarantee the future of freedom and equality for all, say European leaders at IDAHOT+ Forum', <https://coe.int/en/web/portal/-/stronger-political-will-needed-to-guarantee-the-future-of-freedom-and-equality-for-all-say-european-leaders-at-idahot-forum>.

26 Zie 'Stronger political will needed to guarantee the future of freedom and equality for all, say European leaders at IDAHOT+ Forum', <https://coe.int/en/web/portal/-/stronger-political-will-needed-to-guarantee-the-future-of-freedom-and-equality-for-all-say-european-leaders-at-idahot-forum>.

27 Vervangend secretaris-generaal van der Raad van Europa, *IDAHOT + Forum 2024*, <https://coe.int/fr/web/deputy-secretary-general/-/idahot-forum-2024>

28 Comité van Ministers, *Committee of Ministers' Guidelines for public and private sector authorities on preparedness and emergency responses to the immediate aftermath of terrorist attacks*, 7 mei 2024, CM(2024)31-addfinal.

zorgen vanuit de overheid. De richtlijnen zijn onderdeel van een grotere strategie van de Raad van Europa om terrorisme tegen te gaan en individuen te beschermen bij terroristische acties.²⁹

De Raad van Europa heeft ook richtlijnen aangenomen over slachtoffers van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik ('Nothing About Us Without Us').³⁰ De richtlijnen zijn vooral bedoeld voor beleidsmakers, zodat wetten en regelgeving aansluiten bij de behoeften van mensen die slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik tijdens hun jeugd. Betrokkenheid bij deze groep van beleidsmakers moet veilig en betekenisvol zijn en ruimte laten voor dialoog. Een aantal kernbeginselen hierbij zijn ten eerste dat beleidsmakers op de hoogte moeten zijn van trauma's en begrip moeten hebben voor de effecten van trauma. Ten tweede is het belangrijk dat de zelfbeschikking van de slachtoffers wordt gerespecteerd: mensen moeten vrijwillig en anoniem kunnen deelnemen aan het beleidsproces. Daarnaast is het van belang dat slachtoffers gewaardeerd en *empowered* worden. Dit betekent dat er compensatie is voor deelname aan het beleidsproces, dat de taal toegankelijk moet zijn en dat uitkomsten transparant gedeeld worden. Tot slot moet gelijkheid gegarandeerd worden. Door de perspectieven van slachtoffers mee te nemen, zouden er via de richtlijnen verder moeten worden bijgedragen aan bewustwording en begrip van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik bij kinderen.

Zorgelijke jaarrapport ECRI

Van zorgen over terrorisme en seksuele uitbuiting gaan we naar enkele bijzonder zorgelijke ontwikkelingen die zijn vastgesteld door de Europese Commissie tegen racisme en intolerantie (ECRI). Sinds de aanslag door Hamas in Israël op 7 oktober 2023 en de daaropvolgende oorlog in Gaza is een enorme toename van antisemitische incidenten vastgesteld. In de maanden na 7 oktober werden meer antisemitische incidenten vastgesteld dan 'normaliter' in een geheel jaar. De incidenten omvatten onder andere *hate speech*, vandalisme en fysiek geweld tegen joodse mensen. Dergelijke incidenten zijn ook toegenomen ten aanzien van moslims. ECRI stelt vast dat hen de schuld wordt gegeven voor de aanval door Hamas in Israël. Ook worden ze gestereotypeerd en geassocieerd met het gebruik van geweld.³¹ Daarnaast wordt er vaak voor politiek gewin ingehaakt op anti-islam sentiment door te refereren naar een zogenoemde islamisering van Europa. Moslims zijn verder vaak slachtoffer van antiterrorisme regelgeving: zij worden vaak ten onrechte geassocieerd met terrorisme of extremisme.³²

29 Comité van Ministers, *Council of Europe Counter-Terrorism Strategy (2023-2027)*, 8 februari 2023, CM(2023)2-add-final.

30 Raad van Europa, *Guidelines for policy makers on engaging with victims and survivors of child sexual exploitation and sexual abuse*, 2024, <https://rm.coe.int/guidelines-for-policy-makers-on-engaging-with-victims-and-survivors-of/1680af81c9>.

31 Zie 'Annual Report on ECRI's Activities', <https://rm.coe.int/annual-report-on-ecri-s-activities-covering-the-period-from-1-january-/1680b0505d>, p. 11-12.

32 Zie 'Annual Report on ECRI's Activities', <https://rm.coe.int/annual-report-on-ecri-s-activities-covering-the-period-from-1-january-/1680b0505d>, p. 12.

ECSR en de Verklaring van Vilnius

Met betrekking tot het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR) en het Europees Sociaal Handvest (ESH) zijn er ook enkele belangrijke nieuwtjes te melden. Zo werd er op een conferentie over het ESH in Vilnius een verklaring aangenomen waarin het voornemen om sociale rechten te verwezenlijken opnieuw kracht werd bijgezet.³³ Het ESH lijkt soms een beetje op een achtergestelde tegenhanger van het EVRM, maar in de verklaring nemen de lidstaten zich (opnieuw) voor om sociale rechten te respecteren, beschermen en implementeren.³⁴

Verder heeft het ECSR zijn jaarlijkse rapport voor 2023 gepubliceerd. Het ECSR stelt enkele positieve ontwikkelingen vast met betrekking tot het beschermen van kinderen tegen cyberdreigingen en een verbetering met betrekking tot het reguleren van arbeid. Aan de andere kant hekelt het ECSR de problemen met betrekking tot migrantenarbeiders, dakloosheid en bescherming tegen ontslag tijdens zwangerschap.³⁵ In het nieuwsbericht over het jaarrapport wordt ook stilgestaan bij de door de ECSR aangenomen conclusies. In die conclusies reflecteert het ECSR op de door lidstaten ingediende rapporten, en oordeelt het of het beleid van lidstaten in overeenstemming is met het ESH.

In 2023 werden er in totaal 799 conclusies aangenomen, waarvan 35 betrekking hadden op Nederland. In zeventien daarvan werd geoordeeld dat Nederland niet conform het ESH handelt.³⁶ Zo is het in Nederland juridisch gezien mogelijk dat kinderen van dertien of veertien jaar oud gedurende vakanties 35 uur per week werken. Wat het ECSR betreft is dat in strijd met artikel 7 lid 1 ESH, dat slechts toestaat dat kinderen onder de vijftien 'lichte' arbeid verrichten.³⁷ Verder komt in Nederland voor dat vijftienjarigen in de ochtend de krant bezorgen. Het ECSR oordeelt dat dit in strijd is met artikel 7 lid 3 ESH, omdat ze zo niet voldoende kunnen rusten, waardoor hun voortgang op school in gevaar komt. Een andere schending van het ESH had betrekking op taalcursussen voor migrantenarbeiders. Vooralsnog zijn zij daarvoor met name aangewezen op hun eigen financiële middelen. Volgens het ECSR is dat in strijd met artikel 19 lid 11 ESH omdat dit de integratie van migrantenarbeiders en hun families hindert.³⁸ De bovengenoemde Vilnius verklaring is dus niet voor niks.

33 Zie 'Landmark political declaration reaffirms importance of European Social Charter', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/landmark-political-declaration-reaffirms-importance-of-european-social-charter>.

34 Zie 'Vilnius Declaration', beschikbaar via <https://rm.coe.int/en-vilnius-declaration/1680b0dcf3>, punt 8a. Zie over de verklaring verder L.R. Glas, 'The Tide is Turning for the European Social Charter: The Vilnius Declaration and the Warm-up Thereto', *Strasbourg Observers* 19 juli 2024.

35 Zie 'European Committee of Social Rights Publishes annual report', <https://coe.int/en/web/portal/-/european-committee-of-social-rights-publishes-annual-report>. Het volledige rapport waar in dit nieuwsbericht naar wordt verwezen was ten tijde van schrijven niet publiek toegankelijk.

36 Zie 'ECSR Conclusions 2023, Netherlands', <https://rm.coe.int/conclusions-2023-netherlands-en-2764-4739-3033-1/1680aedd15>.

37 Zie 'ECSR Conclusions 2023, Netherlands', <https://rm.coe.int/conclusions-2023-netherlands-en-2764-4739-3033-1/1680aedd15>, p. 4.

38 Zie 'ECSR Conclusions 2023, Netherlands', <https://rm.coe.int/conclusions-2023-netherlands-en-2764-4739-3033-1/1680aedd15>, p. 47-48.

Verdere ontwikkeling van het Verdrag-AI

Sociale rechten bestaan al lang, maar de Raad van Europa doet ook aan vernieuwing. Hij heeft namelijk het eerste internationaal bindende verdrag aangenomen om mensenrechten, de rechtsstaat en democratie te waarborgen bij het gebruik van AI-systemen. Het verdrag, dat ook openstaat voor niet-Europese landen, biedt een juridisch kader voor de gehele levenscyclus van AI-systemen, met een focus op risico's en verantwoordelijke innovatie. De regeling in het verdrag heeft een risico-gebaseerde benadering. Dit houdt in dat mogelijke negatieve gevolgen van AI zorgvuldig moeten worden overwogen. Het verdrag is het resultaat van twee jaar werk door het Comité voor Kunstmatige Intelligentie (CAI), waarbij 46 lidstaten, de EU en enkele niet-lidstaten (waaronder de VS) samenwerkten met experts uit de private sector, het maatschappelijk middenveld en de academische wereld.

Het verdrag eist transparantie, toezicht en verantwoording voor de risico's van AI, en stelt dat AI-systemen mensenrechten, gelijkheid en privacy moeten respecteren. Daarnaast moeten er juridische mogelijkheden zijn voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen door AI. Het verdrag richt zich ook op het beschermen van democratische processen en instellingen tegen de negatieve gevolgen van AI. Om naleving van het bovenstaande te waarborgen, wordt een onafhankelijk toezichtmechanisme ingesteld. Het verdrag is op 5 september in Vilnius geopend voor ondertekening.³⁹

Gevangenisstatistieken: opnieuw een groter aantal gevangenen

SPACE I en SPACE II stellen jaarlijks een rapport beschikbaar met daarin statistieken over strafmaatregelen in Europa.⁴⁰ We voorzien u kort van enkele nieuwtjes. Uit de jaarlijkse statistieken over gevangenispopulaties (SPACE I) blijkt opnieuw dat er niet voldoende ruimte is voor gevangenen. Dit leidt tot te volle gevangenissen.⁴¹ Dit probleem is bovendien erger geworden in de periode van 31 januari 2022 tot 31 januari 2023. Gemiddeld genomen zijn er honderd plekken per 93.5 gevangenen, maar in enkele staten zijn er veel meer gevangenen dan plekken. Nederland scoort hierin beter: voor elke honderd plekken zijn er 89.9 gevangenen. Er wordt verder gerapporteerd dat er opnieuw een lichte toename is in de hoeveelheid gevangenen. Net als vorig jaar wordt er gedacht aan een kleine correctie na het enigszins stilvallen van het rechtssysteem gedurende de coronapandemie.⁴² Sinds 2013 is de algemene trend namelijk dat er steeds minder gevangenen zijn. Voor de periode 2022-2023 geldt voor Nederland ook dat er een afname heeft plaatsgevonden.

SPACE II kijkt jaarlijks naar niet-vrijheidsbenemende strafmaatregelen. In die categorie is een lichte toename vastgesteld. Inmiddels is in 23 jurisdicties het aantal veroordeelden die een

39 Zie 'Council of Europe adopts first international treaty on artificial intelligence', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-adopts-first-international-treaty-on-artificial-intelligence>.

40 SPACE staat voor *Statistiques Pénales du Conseil de l'Europe*.

41 Zie 'Prison overcrowding remains a problem in Europe: Council of Europe's annual penal statistics for 2023', <https://oe.int/en/web/portal/-/prison-overcrowding-remains-a-problem-in-europe-council-of-europe-s-annual-penal-statistics-for-2023>. Voor het volledige rapport, zie https://wp.unil.ch/space/files/2024/06/SPACE_I_2023_Report.pdf.

42 Zie de Chroniques Strasbourgeoises in *NTM/NCJM-Bull.* 2023, p. 388-394.

dergelijke strafmaatregel opgelegd hebben gekregen hoger dan strafmaatregelen. Marcelo Aebi, hoofd van het SPACE onderzoeksteam, meent dat deze trend een reflectie is van de wens om de sociale inclusie van veroordeelden te faciliteren.⁴³

Implementatienieuws

Het Comité van Ministers van de Raad van Europa heeft van 11 tot 13 juni 2024 een kwartaalvergadering gehouden in Straatsburg om toezicht te houden op de uitvoering van uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Tijdens deze bijeenkomst werden zaken uit verschillende landen, waaronder Polen, Italië en Oekraïne, nauwkeurig bekeken. De Raad van Europa heeft tijdens de bijeenkomst van 11 tot 13 juni 2024, 42 beslissingen genomen over 22 landen, waaronder resoluties voor Hongarije en Turkije. Ook werden 45 definitieve resoluties aangenomen over 113 uitspraken. De beslissingen die tijdens de vergadering zijn genomen, zijn op 14 juni gepubliceerd op de website van de Raad van Europa.⁴⁴

43 Zie 'Alternative sanctions and measures to prison: European annual statistics for 2023', <https://coe.int/en/web/portal/-/alternative-sanctions-and-measures-to-prison-european-annual-statistics-for-2023>

44 Zie 'Implementing European Court of Human Rights judgments', <https://coe.int/en/web/portal/-/implementing-european-court-of-human-rights-judgments-6>; 'Implementing ECHR judgments: Latest decisions from Committee of Ministers', <https://coe.int/en/web/portal/-/implementing-echr-judgments-latest-decisions-from-committee-of-ministers>